

Domácí dělnice z práce nic neomlouvá

Pracovní podmínky v indonéském kožedělném a obuvnickém průmyslu

„Chtěla bych sociální zabezpečení a vyšší plat, ale nevím, jak vyjednat s vedením továrny.“

„Jako domácí pracovníci a pracovnice nemáme žádnou smlouvu ani sociální zabezpečení.“

Toto jsou výroky dělníků a dělnic pracujících pro továrny, které vyrábějí koženou obuv pro evropské značky. Zaznamenali jsme je v rámci výzkumu, který proběhl v roce 2016. Dělníci a dělnice hovoří o extrémně nízkých mzdách, o neplacení sociálního pojištění, neexistujících odborech a značných omezeních a postizích v případech, že chtějí uplatnit své právo na sdružování v odborech. Obzvláště výmluvná je situace domácích pracovníků a pracovnic. Nemají žádné pracovní smlouvy, nejsou kryti sociálním pojištěním a dostávají jen zlomek lokální minimální mzdy.

Indonéský obuvnický sektor

Výroba obuvi hraje v indonéské ekonomice významnou roli. Pro výrobce obuvi je Indonésie atraktivní především

díky dostupnosti levné pracovní síly. Tato skutečnost vedla v poslední době k prudkému rozvoji obuvnického průmyslu. Mnoho firem už desítky let vyrábí svoje boty právě v Indonésii. Společnost Baťa, v současnosti jedna z největších globálních obuvnických firem, začala v Indonésii podnikat dokonce už v roce 1940. Zahraniční sportovní značky zahájily ve velkém produkci obuvi v Indonésii během 80. let minulého století. Například firma Nike zde působí od roku 1988.

V roce 2015 byla Indonésie s jednou miliardou vyrobených párů bot, tedy s 5 % celosvětové produkce, po Číně, Indii a Vietnamu čtvrtým největším výrobcem obuvi na světě. Indonéský obuvnický a kožedělný průmysl zaměstnává více než půl milionu lidí. Nejvýznamnějším artiklem zdejšího obuvnického průmyslu je kožená obuv, která tvoří 49 % celkové produkce. Hlavními dovozci indonéské obuvi jsou Spojené státy, Belgie, Německo, Velká Británie a Japonsko.

V roce 2009 působilo v Indonésii celkem 391 obuvnických firem. Většina z nich sídlila na ostrově Jáva

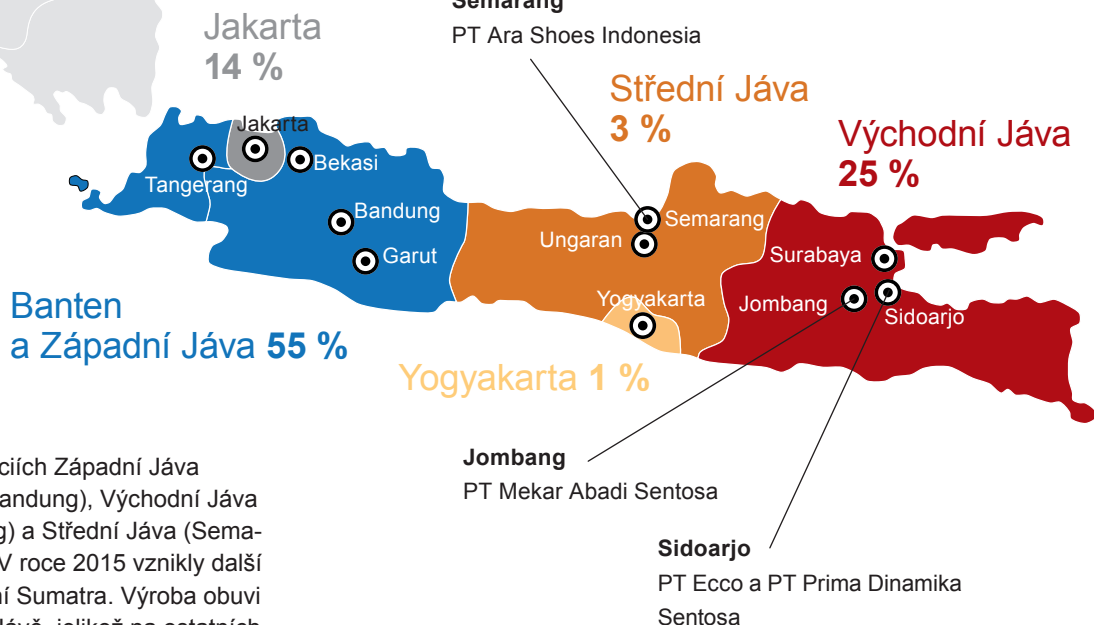
Regiony produkce obuvi a zkoumané továrny

Severní Sumatra
2 %

Výrobní obuvnická centra na ostrově Jáva

Zdroj: Setianto, Buddy (2016): *Benchmarking Ratio Keuangan Perusahaan Public Sub Sector Manufacturing di BEI dengan Perusahaan Public di NYSE: Data Laporan Keuangan Q3 dan Q4 Tahun 2015*. BSK Capital, Jakarta

v regionu Yogyakarta, v provinciích Západní Jáva (Bekasi, Tangerang, Garut a Bandung), Východní Jáva (Surabaya, Sidoarjo a Jombang) a Střední Jáva (Semarang, Yogyakarta a Ungaran). V roce 2015 vznikly další továrny také v provincii Severní Sumatra. Výroba obuvi je soustředěná především na Jávě, jelikož na ostatních ostrovech chybí potřebná infrastruktura. V provinciích Západní a Východní Jáva má obuvnický průmysl navíc zvláštní podporu vlády.

Porušování pracovních práv

Terénní výzkum probíhal ve čtyřech továrnách ve třech regionech: Semarang, Jombang a Sidoarjo. K získání základních informací o pracovních podmínkách v továrnách využívali tazatelé dotazníky vycházející z mezinárodně uznávaných standardů Mezinárodní organizace práce. Celkem výzkumníci hovořili se 117 dělníky a dělnicemi.

Dále autoři vyzpovídali 37 domácích pracovníků a pracovníc, kteří od února 2015 do ledna 2016 šili boty pro továrnu PT Ara Shoes Indonesia, kterou ze 100 % vlastní německá firma Ara.

Přesčasý

Rozhovory s dělníky naznačují, že továrna PT Prima Dinamika Sentosa, mimo jiné subdodavatel dánské značky Ecco, očekává, že dělníci budou denně pracovat přesčas. Vedení továrny vyžaduje, aby dělníci každý den pracovali tři až čtyři hodiny navíc. Zaměstnanci si většinou neuvědomují, že jsou tak vystaveni jedné z forem nucené práce. Pouze 4 dělníci z 30 (13,3 %) uvedli, že

jsou nuceni pracovat přesčas, zbylých 26 prohlásilo, že přesčasý záleží pouze na nich. Problém je ovšem v tom, že pokud dělníci přesčasý jednou odmítnou, riskují, že už jim nebudou v budoucnu umožněny. Díky přesčasům mají totiž lepší příjmy, které jim pomáhají pokrýt základní potřeby.

Protože domácí pracovníci a pracovníce šijí doma a jsou placeni v úkolové mzdě, nemají na rozdíl od dělníků v továrnách pevně stanovenou pracovní dobu. Práci doma sice upřednostňují kvůli možnosti zároveň pečovat o děti, o to více jim ale hrozí, že budou nedobrovolně

pracovat přesčas. Práce v úkolové mzdě pro ně většinou znamená pracovat více než osm hodin denně. Když je objednávek hodně a je třeba ušít více bot, musejí často žádat o pomoc své příbuzné. Pokud požádají o pomoc sousedy, musejí jim za práci zaplatit. Třetina žen, které pracují doma, v rozhovoru uvedla, že s šitím bot jim musejí pomáhat děti.

Závazné pracovní smlouvy

Indonéské pracovní právo umožňuje dočasné zaměstnávání pod podmínkou, že taková práce není součástí hlavní podnikatelské činnosti daného podniku. Dělníci v továrně PT Ecco Indonesia, kterou ze 100 % vlastní dánská firma Ecco, jsou zaměstnáni na dobu neurčitou. PT Ara Shoes Indonesia uzavírá se zaměstnanci smlouvu na 25 let. Jakmile ale dělníci překročí věk padesáti let, musejí z práce odejít neohledně na to, jak dlouho byli v továrně zaměstnáni. PT Prima Dinamika Sentosa nabízí pouze pracovní smlouvy na jeden rok. Po roce se dělníci musejí o zaměstnání ucházet znovu. A továrna PT Mekar Abadi Sentosa, která mimo jiné vyrábí obuv pro německou firmu Deichmann, nabízí smlouvy pouze na dobu 3 měsíců. V průběhu našeho výzkumu se tato praxe změnila a byly zavedeny pracovní smlouvy na 6 měsíců.

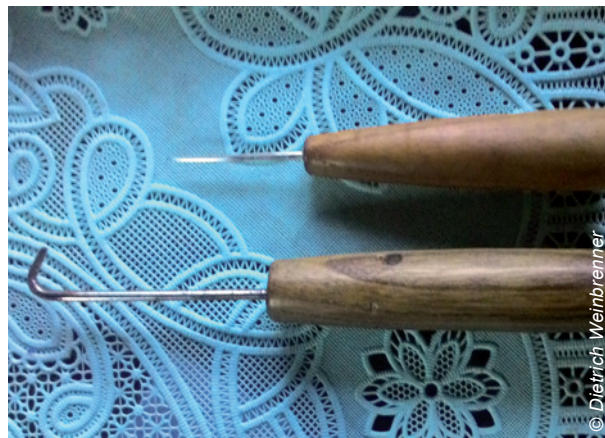
Smlouvy pouze na dobu určitou porušují pracovní právní předpisy. Zaměstnavatelé mohou najímat dělníky na dobu určitou pouze v případech, že pro ně mají jen krátkodobé zaměstnání, nebo pokud jejich práce nepřispívá k hlavní obchodní činnosti dané firmy. Jestliže továrna nenabízí smlouvy na dobu neurčitou, znamená to, že dělníci nemají žádné jistoty, a zároveň je tím znemožňována činnost odborů.

Ze všech 117 dotazovaných dělníků a dělnic mělo smlouvu na dobu neurčitou pouze 65 lidí (55,6 %). Na dobu určitou jich bylo zaměstnáno 52 (44,4 %). Všichni dělníci s dlouhodobou smlouvou pracují v továrnách PT Ara Shoes Indonesia a PT Ecco Indonesia. Všichni pracovníci se smlouvami na dobu určitou jsou zaměstnáni v továrnách PT Prima Dinamika Sentosa a PT Mekar Abadi.

Nikdo z oslovených domácích pracovníků a pracovníc neměl s továrnou podepsanou žádnou pracovní smlouvu, což pro ně samozřejmě znamená nejistotu zaměstnání a současně se tím zaměstnavatel vyhýbá veškerým povinnostem, které vyplývají z platných právních předpisů.

Mzdy

S výjimkou dělníků v továrně PT Ecco Indonesia uvedli všichni respondenti, že jejich mzda včetně přesčasů nepokrývá ani základní potřeby. Jejich přežití tak závisí na přesčasech, což vede k vysoké pracovní zátěži. Minimální mzda ve všech indonéských regionech se navíc pohybuje hluboko pod úrovní důstojné mzdy. Například platy v továrně PT Mekar Abadi Sentosa se mají údajně blížit lokální minimální mzdě, nicméně aby na ni dělníci dosáhli, musejí pracovat šest dní v týdnu. Minimální mzda za rok 2016 navíc dosahovala pouhých 60 % důstojné mzdy, jak ji pro příslušný region stanovily výpočty ministerstva práce za rok 2012. Ačkoli většina z dotazovaných dělníků pracuje přesčas, nedokáže ze mzdy pokrýt své základní potřeby. Taková situace je v rozporu s článkem 23 (odstavec 3) Všeobecné deklarace lidských práv. Pokud například továrna PT Prima Dinamika Sentosa vyplácí mzdu nižší, než je zákonem daná minimální mzda, je to rovněž v rozporu s indonéskými zákony.

Situace domácích pracovníků a pracovníc

Během rozhovorů uvedlo 87 % domácích pracovníků a pracovníc, že jejich příjem zcela závisí na šití obuvi pro továrnu PT Ara Shoes Indonesia. Jejich práce spočívá v přiřívání svršků obuvi k podrážkám. Nějaké vybavení jim poskytuje továrna, například lékárníčku nebo šicí potřeby. Jehly, nitě a chrániče prstů však dostanou pouze jednou. Pokud se cokoli z toho poškodí, musejí dělníci náhradu zaplatit ze svého. Další důležité a nezbytné vybavení podle nich továrna neposkytuje.

PT Ara Shoes Indonesia platí domácí pracovníky v úkolové mzdě. Obvykle dělníci obdrží dva pytle s deseti páry bot a mají dva dny na to, aby je sešili. I když dokážou ušít deset párů denně, náročnost práce a vyplacená mzda se odvíjejí od typu obuvi. Rozdíl je tedy v tom, zda šijí například sandály, nebo vysoké boty. Zaměstnavatel měří dobu ušití jednoho páru. Zkušenosti dělníků se ovšem od těchto kalkulací liší. Podle výpočtů firmy Ara by měsíční mzda domácích pracovníků (za 40 hodin práce týdně) měla činit 1 354 850 IDR (92,60 EUR), což téměř odpovídá minimální mzdě v regionu (1 640 000 IDR = 112,10 EUR). Dotazovaní domácí pracovníci a pracovníce nicméně uváděli, že jsou tyto výpočty nerealistické.

Podle následující tabulky činí jejich průměrná měsíční mzda pouze 405 900 IDR (27,74 EUR), což odpovídá přibližně čtvrtině minimální mzdy v regionu Semarang. Uvedená mzda je samozřejmě příliš nízká na to, aby pokryla životní náklady. Tento náš předpoklad potvrdilo 87 % dotázaných. Zbývajících 13 % na otázku neodpovědělo. Pokud navíc zhotovená obuv nespĺňuje standardy stanovené továrnou, hrozí domácím pracovníkům pokuty.

Když v roce 2015 organizace SÜDWIND informovala německé vedení firmy Ara o stížnostech domácích pracovníků a pracovníc, došlo následně k určitým změnám, například ke zvýšení mezd a na výdejních místech se objevily lékárníčky, nová sociální zařízení nebo nové pytle na boty. Na jednu stranu můžeme tyto kroky vítat, protože dokazují, že firma přebírá odpovědnost a dokáže jednoduše zlepšit podmínky mužů a žen, kteří pracují z domu. Ovšem méně očividné problémy stále nebyly zcela vyřešeny.

Mzda domácích pracovníků (kalkulace autorů studie)*

Model	Mzda za výrobu 10 párů		Pracovní doba v minutách	Mzda po odečtení výdajů na dopravu v IDR (v Kč)
	v IDR	v Kč		
Boty Ancona	35 000	65,9	60	397 000 (747,2)
Sandály Ancona	35 000	65,9	40	715 500 (1345,7)
Kotníčkové boty	42 000	79,0	90	269 600 (507,4)
Vysoké boty	42 000	79,0	115	158 817 (298,9)
Mokasíny A	19 000	35,8	40	278 700 (524,6)
Mokasíny B	26 000	48,9	40	469 800 (884,2)
Mokasíny C	29 000	54,6	40	551 700 (1038,4)
Průměr	32 571	61,3	60,7	405 874 (763,9)

* Informace týkající se mezd a času, který vyžaduje zhotovení jednoho páru, jsme získali při rozhovorech s dělníky. Vycházeli jsme z nich při výpočtu hodinové, denní a měsíční mzdy. Navíc jsme odečetli průměrné měsíční náklady 240 000 IDR (451,7 Kč) na dopravu (materiálu a hotových bot).

Odpovědnost značek za dodavatele

Ze všech čtyř zkoumaných továren byly pracovní právní předpisy bezpochyby nejzávažněji porušovány v továrně PT Prima Dinamika Sentosa. Továrna je dodavatelem firmy PT Ecco Indonesia, v níž panují naopak dobré

pracovní podmínky. Velký rozdíl je způsoben tím, že PT Ecco Indonesia musí dodržovat etický kodex přijatý dánskou mateřskou firmou. Kodex se už ale nevztahuje na další dodavatele. Situaci zhoršuje fakt, že PT Prima Dinamika Sentosa nerespektuje svobodu sdružování, a dělníci tak nemohou kolektivně vyžadovat dodržování svých práv. Na tomto příkladu je zřejmé, že nestačí, aby značka a její pobočky přijaly etický kodex. Etický kodex musí být závazný pro všechny společnosti napříč dodavatelským řetězcem.

Závěry

Navzdory počátečním úspěchům při zlepšování pracovních podmínek a existenci platné legislativy je třeba upozornit, že praktické uplatňování zákonů pokulhává. Je zcela nutné zlepšit pracovní podmínky v celém indonéském kožedělném a obuvnickém průmyslu. Především jde o znepokojivé postavení domácích pracovníků a pracovníc, velmi nízké mzdy a potlačování svobody sdružování. Firmy jsou odpovědné za respektování základních lidských a pracovních práv v celém dodavatelském řetězci.

Špatné pracovní podmínky by bylo možné zlepšit zárukou svobody sdružování. Dělníci a dělnice by tak měli možnost kolektivně vyjednávat s vedením továren. Je nanejvýš pravděpodobné, že o skutečnou změnu musí usilovat občanská společnost a její hnutí. Jejich úkolem bude vyžadovat dodržování stávajících pracovních práv. Zásadním faktorem také bude zlepšování dohledu nad firmami prostřednictvím pravidelných inspekcí. Nicméně nejdůležitější je informovat samotné dělníky a dělnice o jejich právech a možnostech jejich naplňování, například pomocí odborové činnosti.

„Obuj se do toho“ je název mezinárodní kampaně, která usiluje o zlepšení sociálních a ekologických podmínek v koželužnách, továrnách, dílnách a domácnostech, v nichž probíhá výroba kožené obuvi. Na kampani se podílí 15 evropských a 3 asijské partnerské organizace. Tvůrci kampaně věří, že dělníci a dělnice v celosvětovém obuvnickém dodavatelském řetězci mají právo na důstojnou mzdu a bezpečné pracovní podmínky. Zároveň s tím existuje právo spotřebitelů a spotřebitelek na bezpečné produkty a transparentnost jejich výroby.

Autoři: Anton Pieper, Prashasti Putri
Editorka: Vera Schumacher
Návrh a design: www.pingereden.de
Překlad: Petra Jurčková
Sazba: Leoš Knotek
Za obsah odpovídá: Obuj se do toho / NaZemi

Vydala organizace NaZemi v roce 2017.

ISBN: 978-80-88150-24-4

www.nazemi.cz • www.obujsedotoho.cz

Výzkum byl realizován s finanční podporou Evropské unie. Obsah projektu je zcela na odpovědnosti tvůrců a partnerů projektu Change Your Shoes / Obuj se do toho a jako takový nemůže být považován za stanovisko Evropské unie. Projekt byl podpořen z prostředků Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.